

Perspektive primerjalne književnosti: uvod

Darko Dolinar

Primerjalni literarni vedi v zadnjih nekaj desetletjih ni bilo dano, da bi plula po mirnih vodah. Po eni strani je doživljala silovit razmah, ko se je širila in udomačevala v deželah južne Amerike, Azije in Afrike, torej v tistih delih sveta, kamor prej skorajda še ni posegala; tako je vsaj v zunanem pogledu že postala zares globalna. Hkrati pa je v svojih tradicionalnih središčih po Evropi in severni Ameriki zašla v kočljiv položaj, ki so ga nekateri sprva opisovali bolj blago kot vladavino neizogibnega idejno-teoretičnega in metodološkega pluralizma, drugi pa čedalje ostreje in odločneje kot krizo. Ta je omajala idejna izhodišča, teoretične temelje in metodološko zgradbo stroke, pokazala pa se je tudi v institucionalni in socialni sferi, prizadela je njeno vpetost v visokošolske in znanstvene institucije in njeno normalno delovanje v teh obratih ter ogrozila njen socialni status in »kulturni kapital«. Sama primerjalna književnost pri tem sicer ni nobena izjema, saj je opisani položaj zadeval vso literarno vedo, humanistične in družbene vede, filozofijo, občo epistemologijo in znanstveno metodologijo, nedvomno pa je bil povezan tudi s spreminjajočo se naravo raziskovalnih področij ali »predmetov« in njihovega mesta in vloge v svetu. Povedano s splošnimi in zelo približnimi, pa vendar ne zgrešenimi besedami, je bil to temeljni obrat, ki ga je v našo in sorodne vede prinesla postmoderna doba. Stroka se je nanj odzvala z zaostrenim samozavedanjem in s pravim izbruhom temu ustrezne produkcije, naravnane v temeljni razmislek o sami sebi. Še nikoli prej ni izhajalo toliko člankov, študij in monografij, ni potekalo toliko konferenc, diskusijskih delavnic in deklarativnih ali polemičnih javnih nastopov, ki se ukvarjajo z idejno-teoretično, metodološko, pragmatično in socialno problematiko same stroke. V njih razviti načelni pogledi in stališča, stvarne ugotovitve, vrednostne ocene in razvojni predlogi so seveda silno različni, razpenjajo se med nasprotnimi skrajnostmi, ki segajo od napovedi skorajšnje smrti discipline do pričakovani njene preнове. Toda če se je iz teh diagnoz prevratnega dogajanja sprva dala pogosteje razbrati slutnja takšne ali drugačne katastrofe, lahko v zadnjem času čedalje pogosteje zasledimo postopno uveljavljanje občutka, da sedanja kriza skriva v sebi tudi produktivne razsežnosti, iz katerih se začenjajo odpirati nove razvojne perspektive.

V tem miselnem procesu so sodelovali tudi slovenski komparativisti: ne sicer med prvimi, ne zmeraj sproti in v polnem obsegu, pa vendar v

zadostni meri, da so to dogajanje opazovali, spremljali, o njem poročali in da čedalje pogosteje tudi aktivno posegajo vanj, o čemer priča naraščajoča vrsta objav iz zadnjih nekaj let. Med takšna prizadevanja sodi tudi simpozij, ki ga je v lanskem septembru organiziral Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU v sodelovanju z Razredom za filološke in literarne vede SAZU, Oddelkom za primerjalno književnost in literarno teorijo ljubljanske filozofske fakultete in Slovenskim društvom za primerjalno književnost (naša revija je poročala o njem v prejšnji številki). Neposreden povod zanj je bila sicer stoletnica rojstva Antona Ocvirka, toda poleg pretresa in ovrednotenja njegovega opusa je bil drugi glavni namen prireditve odpreti nekatera temeljna vprašanja o današnjem stanju, aktualnih problemih in razvojnih perspektivah primerjalne književnosti tako v mednarodnem znanstvenem prostoru kot na Slovenskem. S temi vprašanji so se poleg več slovenskih ukvarjali zlasti referenti iz tujine, med katerimi je bilo nekaj prominentnih vodilnih zastopnikov stroke, delujočih v mednarodnem znanstvenem prostoru.

Iz simpozijskega gradiva je nastal tematski zbornik razprav. Izšel bo letos jeseni v zbirki *Studia litteraria*, ki jo izdaja Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU; razprave tujih sodelavcev bodo tam objavljene v slovenskem prevodu. Žal zaradi finančnih in organizacijskih razlogov ni bilo mogoče pripraviti zbornika v dvojezični izdaji, čeprav bi bil po aktualnosti in tehtnosti obravnavane problematike ter po kvaliteti obravnave vreden tega, da bi bil dostopen tudi neslovenskim bralcem. Kot zasilno nadomestilo objavljamo v naši reviji, ki si v zadnjih letih prav tako prizadeva doseči tudi mednarodno strokovno občinstvo, izbor člankov tujih sodelavcev v izvorniku. Dva izmed njih (Hajdu, Spiridon) govorita o tradicijah ali »šolah« primerjalne književnosti v posameznih nacionalnih jezikovno-kulturnih okoljih, do neke mere primerljivih s slovenskim, drugi pa se ukvarjajo z obćimi zadevami, kot so: idejni temelji primerjalne književnosti in etična vprašanja (Bessi re); današnje moţnosti pisanja zgodovine svetovne knjiţevnosti (Milutinovi ); razmerje med primerjalno literarno vedo in kulturnimi študijami (Biti), literarna komparativistika in filmske oz. medijske študije (Spiridon, ob romunskem primeru), novi izzivi in moţnosti literarne zgodovine (Tihanov). S tem izborom je vsaj do neke mere nakazana širina problematike, obravnavane na simpoziju in v zborniku, in omogočena navezava na nadaljnje diskusije o aktualnem stanju in razvojnih perspektivah primerjalne knji evnosti.